

Mediācija un tās attīstība Latvijā

Dr.iur. Zane Pētersone

Tiesnese Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā
Latvijas pārstāve Eiropas Tiesnešu asociācijā mediācijai

Rīga 04.10.2013.

Strīdu risināšanas iespējas

- Sarunas
- Samierināšana
- Mediācija
- Šķīrējtiesa
- Tiesa

Mediācijas jēdziens

Mediācija ir strīdu risināšanas metode, kurā neitrāla persona (mediators) palīdz konfliktējošām pusēm nonākt pie abpusēji pieņemama strīda risinājuma.

Vai (projektā):

Mediācija – strukturēts brīvprātīgas sadarbības process, kurā puses cenšas panākt pieņemamu vienošanos ar mediatora starpniecību.

- Win-win

*Apelsīna piemērs

Mediators

- Mediators ir jebkura trešā persona, kura ir lūgta efektīvi, objektīvi un kompetenti veikt mediāciju, neatkarīgi no tās nosaukuma vai profesijas attiecīgajā dalībvalstī un veida, kā šī trešā persona ir norīkota vai lūgta veikt mediāciju

(definīcija direktīvā)

Vai (projektā):

Mediators – mediācijas procesa vadītājs

- Kādas personas ir mediatori
- Mediatora izvēle
 - izglītība
 - prakse
 - zināšanas par strīda priekšmetu
 - valodu zināšanas
 - atsauksmes
- Komediacija

Mediācijas dalībnieki

- Mediācijas dalībnieki - puses un personas, par kuru dalību mediācijā puses ir vienojušās.
- Kas no kompānijas piedalās?
 - kompetentākā(-s) persona(-s)
 - grāmatveži
 - citi speciālisti

- Advokātu loma mediācijā:
 - ieteikšana
 - sagatavošanās
 - konsultēšana
 - vienošanās noformēšana

Mediācijas process

1. Iepazīšanās un iepazīstināšana; vienošanās par noteikumiem; vienošanās (līgums) ar mediatoru
2. Pušu stāstījums par notikušo
3. Pušu interešu (un citas būtiskās informācijas) noskaidrošana
4. Pušu versijas par risinājuma variantiem
5. Vienošanās panākšana
6. Vienošanās uzrakstīšana un parakstīšana

- Strukturēts process
- Kopējās un atsevišķās sesijas
- Mediators – iesaka vai neiesaka
- Pat mediācija, kas nebeidzas ar galīgu vienošanos, var būt pozitīva
- Vai visi strīdi ir mediējami?

Mediācijas principi

- Mediatora neitralitāte
- Konfidencialitāte
- Pušu brīva griba
- Pušu vienlīdzība
- Pušu atbildība
- Komunikācijas atjaunošana

Mediācijas priekšrocības un trūkumi

+	-
Ātrs process	Ja mediācija neizdodas, var būt zaudēts laiks un finanšu līdzekļi
Finansiāli izdevīgs process	Nav piespiedu izpildes mehānisma, ja vienošanās panākta pirms tiesas procesa uzsākšanas
Var saglabāt/atjaunot labas attiecības ar otru pusi	Nav zināms, kā tiesa būtu lēmusi līdzīgā situācijā
Puses var kontrolēt procesu un rezultātu	
Elastīgāks risinājums nekā samierināšanās vai tiesas nolēmuma	
Puses var iziet ārpus tiesā iesniegtā strīda robežām, atrisinot citus/visus strīdīgos jautājumus	
Konfidencialitāte	

Mediācijas modeļi

- Tīrās (brīvās) mediācijas modelis
- Tiesas atvasinātās (ar tiesu saistītās) mediācijas modelis
- Tiesas mediācijas modelis
- Integrētās mediācijas modelis

Mediācijas sākums Latvijā

- Nevalstiskās organizācijas
- Cietušo atbalsta centrs
- Valsts probācijas dienests
(brīvprātīgie izlīguma starpnieki)
- Bērnu un ģimenes lietu ministrija
- Rīgas bāriņtiesa

Pilotprojekts

- *Twinning* projekts „Strīdu izšķiršanas sistēmas un praktizējošu juristu apmācība” jeb t.s. mediācijas pilotprojekts
- 2006./2007.gadā
- Iesaistītas divas tiesas – Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa un Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa, no katras tiesas divi tiesneši.

ES direktīva

- 2008.gada 21.maija Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās
- Piemēro attiecībā uz pārrobežu strīdiem civillietās un komercietās
- Bet praksē – valstis vienlaikus rada sistēmu arī nacionālo strīdu risināšanai

Mediācijas attīstība valsts līmenī

- 2009.gada 12.martā Valsts sekretāru sanāksmē izsludinātās Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009. – 2015. gadam.

Veicināma mediācijas kā patstāvīga domstarpību risināšanas veida attīstība, kā arī efektīva civilprocesuālās tiesvedības procesa un mediācijas sasaiste, īstenojama mediācijas integrācija tiesvedības procesā ne tikai civiltiesiska rakstura strīdu risināšanā, bet arī administratīvajā procesā iestādē un tiesā.

- 2008.gadā Tieslietu ministrijas izstrādāta konceptija “Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā”.
- 2009.gada 18.februārī ar rīkojumu Nr. 121 Ministru kabinets nolēma atbalstīt šīs koncepcijas kopsavilkumā ietvertu pirmo risinājuma variantu, atbalstot mediācijas modeļu pakāpenisku ieviešanu, atzīstot tiesas atvasinātās mediācijas modeli par primāro, taču nenoraidot pārējos, un uzdot Tieslietu ministram līdz 2009.gada 15.martam izveidot darba grupu, kas izstrādātu pasākumu plānu koncepcijas īstenošanai, kas jāiesniedz Ministru kabinetā līdz 2009.gada 15.decembrim.

- 2009.gada martā Tieslietu ministrija izveidoja darba grupu pasākumu plāna un nepieciešamo normatīvo aktu izstrādei.

Darba grupa darbu sāka 2009.gada aprīlī, tās mērķis bija izstrādāt priekšlikumus mediācijas kā patstāvīga civiltiesisku strīdu risināšanas veida attīstībai Latvijā, civilprocesuālās tiesvedības un mediācijas efektīvas sasaistes (mijiedarbības) nodrošināšanai.

- Pasākumu plāns koncepcijas "Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā" īstenošanai (2010.-2012.gadam)
- Apstiprināts ar 06.05.2010. MK rīkojumu Nr. 253

- Direktīvas ieviešanai nepieciešams izstrādāt:
 - Mediācijas likumu
 - Grozījumus Civilprocesa likumā
 - MK noteikumus par sertificētu mediatoru apmācību, eksāmenu un regulāru atestāciju, sertifikāta izsniegšanas un darbības izbeigšanas kārtību.

Mediācijas likums (likumprojekts)

- Mediācijas principi
- Mediatora tiesības un pienākumi
- Mediācijas līgums (starp pusēm noslēgts līgums par mediācijas izmantošanu, ko var noformēt kā atsevišķu rakstisku dokumentu vai kā mediācijas klauzulu citā līgumā)
- Mediācijas uzsākšana (līgums ar mediatoru)
- Mediācijas izbeigšana
 - ar vienošanos
 - bez vienošanās
- Apliecinājums par mediācijas rezultātu

- Nesertificēti mediatori (mediatori)
- Certificēti mediatori

- Certificētu mediatoru saraksts

- Tiesas ieteiktā mediācija

Grozījumi Civilprocesa likumā (grozījumu likumprojekts)

- Mediācijas klauzulas sekas
 - Pamats prasības nepieņemšanai vai atstāšanai bez izskatīšanas
- Tiesas pienākums informēt puses par mediāciju
 - Pēc lietas ierosināšanas; sagatavojot lietu iztiesāšanai; sagatavošanas tiesas sēdē; tiesas sēdē
- Vienošanās par mediāciju
 - Līdz tiek pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības

- Izmaiņas tiesvedības gaitā, ja puses piekrīt mediācijai
 - Mediācijas izmantošanas termiņa noteikšana
- Valsts nodevas atmaksa
- Noilguma pārtraukšana